

ОСОБЛИВОСТІ ВХОДЖЕННЯ ЗАХІДНОВОЛИНСЬКИХ ПОВІТІВ ДО ТЕАТРУ БОЙОВИХ ДІЙ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914 р.)

У статті досліджуються зміни, які відбулися на території Волинської губернії, зокрема у її західних повітах, у процесі переростання цієї території спочатку у прифронтову зону, а згодом у місце безпосередніх бойових дій. Аналізуються збройні сутички, які відбулися у 1914 р. на території Волині між російською армією та її противниками. Визначаються особливості перебігу військових подій на західноволинських теренах.

Ключові слова: Волинь, Волинська губернія, Перша світова війна, бойові дії, збройні формування.

Постановка проблеми та її актуальність. Початок бойових дій на східному фронті неминуче мав би зачепити території прикордонних російських губерній, однією із яких була й Волинська губернія. Зміни у щоденному устрої місцевого населення, викликані втягненням волинських повітів у бойові дії, вже у перші місяці війни почали негативно відображатися на господарстві краю.

Сама територія Волинської губернії поступово насичувалася військовими. Мобілізаційні заходи, які проводилися у Волинській та Подільській губерніях на початку Першої світової війни, негативно вплинули на баланс чоловічого і жіночого населення у сільському господарстві. Натомість, новобранці та ополченці, поступаючи у військові частини, що формувалися на території Волинської губернії, потребували на своє утримання значних матеріальних ресурсів, починаючи від обмундирування і закінчуючи розселенням. Увесь цей тягар впав на місцеві органи влади та місцеве населення, яке стало заручником розпалювачів світової війни. Цей аспект початкового періоду війни й до сьогоднішнього дня залишається маловивченим.

Західноволинські повіти першими відчували на собі характерні ознаки війни. Мобілізація, дефіцит товарів першої

Дем'янюк Олександр Йосипович, кандидат історичних наук, професор кафедри соціально-гуманітарних наук та суспільних відносин, Луцький інститут розвитку людини Університету “Україна”, м. Луцьк.

© Дем'янюк О.Й., 2013

необхідності, насичення регіону військовими частинами, поодинокі військові напади – далеко не повний перелік подій, які ознаменували входження території Західної Волині до театру бойових дій Першої світової війни.

Аналіз попередніх досліджень. Вивченням проблем Першої світової війни займалося не одне покоління дослідників. Після проголошення незалежності України з'явилися публікації, присвячені окремим “українським” сторінкам тієї війни, у тому числі й волинським. Серед них комплексністю досліджень та неупередженістю оцінок виділяються роботи О. Соловйова, Б. Заброварного, Б. Бернадського, А. Науменка [1]. Значні напрацювання у цій царині, однак не дають підстав вважати, що усі проблемні питання отримали свої відповіді. Одним із дослідницьких напрямів, які потребують додаткового вивчення, є ситуація, що склалася на західноволинських територіях на початковому етапі Першої світової війни.

З огляду на стан розробки даної проблеми, метою статті є висвітлення становища, в яке потрапили західні повіти Волинської губернії на початковому етапі Першої світової війни; зміни, які мали місце на волинських теренах після їх потрапляння у прифронтову смугу.

Ціла низка суперечностей, які накопичилися до 1914 р., вилилися зрештою у військовий конфлікт світового масштабу. Загострення стосунків, на фоні переділу сфер впливу в світі, між Німеччиною та Російською імперією переросло у балканську кризу, а згодом – у світову війну.

Для послаблення Російської імперії Німеччина готова була піти на найрадикальніші кроки. До початку бойових дій на сході Європи нею відпрацьовувалася схема реалізації старої-нової експансіоністської доктрини “*Drang nach Osten*” (“Натиск на Схід”). Німеччина планувала загарбати насамперед західні губернії Російської держави, у тому числі й Волинську губернію. Австро-Угорська імперія, в міру своїх дещо менших амбітних загарбницьких планів, претендувала на частину Волині та Поділля.

28 липня 1914 р. Австро-Угорщина, після надісланого Сербії ультиматуму, розпочала проти неї війну. Вже наступного дня Російська імперія відреагувала на це військовими

приготуваннями та оголошенням в країні загальної мобілізації. Наступні кілька днів пройшли в умовах оголошення війни одна одній європейськими країнами. Західні політики зазначали, що напруга, яка наростала з кожним днем, все ж таки перетворилася у самознищувальну акцію [2, с. 36].

На території західних повітів Волинської та Подільської губерній військові підрозділи були приведені у стан бойової готовності. Розгортання армій Південно-Західного фронту в бойовий порядок було завершено 18 серпня 1914 р. [3, с.58]. Проведені мобілізаційні заходи дозволили Російській імперії уже на початок 1915 р. зібрати 14 млн військо. Для порівняння – розпочинаючи війну, Німеччина залучила до бойових дій 2 млн осіб, Австро-Угорщина рекрутувала 1,5 млн своїх підлеглих [4, с. 74].

Безпосередньо бойові дії на українських землях розпочалися із Галицької битви, ініційованої російським командуванням з метою захоплення Галичини. Вдалі дії 3-ї армії (командувач – генерал від інфантерії М. Рузький), розташованої в районі м. Дубно та 8-ї армії (командувач – генерал від кавалерії О. Брусилов), розташованої в районі м. Проскурів [5, с. 27], дозволили російським військам на початку вересня 1914 р. захопити Львів та Галич. Вдалий наступ 3-ї та 8-ї російських армій привів до часткової окупації територій Галичини, Буковини і Польщі. У ході зазначеної операції військ Південно-Західного фронту російські армії вбитими та полоненими втратили 227 тис. бійців проти 456 тис. у противника.

З цього приводу головний благодійний комітет у Львові поширив повідомлення такого змісту: “Швидке скупчення, а потім стрімкий “суворовський” наступ наших доблесних військ до Дністра і Львова та перемоги при Гнилій Липі врятували наші Поділля та Волинь від жахів війни та розорення і перенесли театр бойових дій в Галичину” [6, с. 24].

Натомість війна Волинь також не обійшла стороною. Волинська губернія разом із Подільською, Київською, Чернігівською, Курською та Харківською за військовим поділом входила до складу Київського військового округу, який із серпня 1914 р. одержав статус прифронтового [7, с. 14–15].

Нагадаємо, що до початку Першої світової війни Волинська губернія входила до Київського генерал-губернаторства. 23 липня 1914 р. на землях генерал-губернаторства було введено військовий стан [8, с. 5]. У зв'язку з цим скасовано посаду Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатора. Його повноваження перейняв на себе головнокомандувач військами Південно-Західного фронту генерал-ад'ютант М. Іванов.

Зазначимо, що на початку Першої світової війни територія Волинської губернії відносилася до сфери дій військ Південно-Західного фронту, який простягнувся на 450 км від Івангорода на півночі до Кам'янця-Подільського на півдні. 19 липня 1914 р. головнокомандувачем фронту, до складу якого входили 3-тя, 4-та, 5-та і 8-ма армії, було призначено генерал-ад'ютанта М. Іванова. Штаб фронту був розміщений в м. Рівне. До армій Південно-Західного фронту на той час входило 70 піхотних та кавалерійських дивізій загальною чисельність близько 700 тис. багнетів.

Безпосередньо на території Волинської губернії дислокувалися 3-тя армія на чолі з генералом від інфантерії М. Рузьким та 5-та армія під командуванням генерала від кавалерії П. Плеве. До складу 3-ї армії на початок Першої світової війни входили ІХ, Х, ХІ та ХХІ корпуси; 9-та, 10-та і 11-та кінні дивізії загальною чисельністю близько 215 тис. солдатів і офіцерів. 5-та армія складалася з V, ХХV, ХХVІІ та ХІХ корпусів; 1-ї Донської, 7-ї та зведеної кінних дивізій. Місцем дислокації цих армій було визначено: 5-ї – район Холм – Ковель – Володимир-Волинський; 3-ї – район Луцьк – Дубно – Кременець.

Армія генерала М. Рузького мала діяти в Луцькому, Рівненському, Дубенському, Кременецькому, Острозькому, Ізяславському, Новоград-Волинському і Житомирському повітах Волинської губернії [8, с. 6]. У тактичному плані 3-тя армія повинна була разом з 8-ю армією генерала О. Брусилова вести наступ на територію Східної Галичини. Сферою дії армії генерала П. Плеве було визначено Володимир-Волинський та Ковельський повіти. У ході наступальної операції з північних районів Волині на територію Польщі вона мала діяти разом з 4-ю армією генерала від інфантерії барона А. Зальца.

1 липня 1914 р. головнокомандувач військами Південно-Західного фронту генерал-ад'ютант М. Іванов видав наказ про введення по всьому театрі бойових дій та прилеглих до нього територіях військової цензури [9, с. 14]. При штабі головнокомандувача Південно-Західного фронту був створений військово-цензурний відділ, який взяв на себе організацію військово-цензурних пунктів та створення цензурної мережі на території Волинської губернії. Формування військово-цензурних пунктів на Волині завершилося 9 серпня 1914 р.

Переважна більшість керівників військово-цензурних пунктів були з досвідом роботи у відомствах різного рівня Міністерства внутрішніх справ. Повноваження Житомирського військового цензора виконував начальник Волинського губернського жандармського управління полковник Мезенцев. Рівненським військовим цензором було призначено ротмістра Жинкіна, Новоград-Волинським – полковника у відставці Модестова, Дубенським – ротмістра Багратіона-Давидова [10, с. 55].

Основним джерелом поповнення особового складу російських армій у перші місяці війни стали прифронтові губернії, зокрема Волинська та Подільська. 18–19 липня 1914 р. у повітові міста Волині надійшов маніфест про мобілізацію. Місцева влада широко використовувала агітаційні матеріали для пропаганди мобілізаційних заходів. Розповсюджувалися листівки, брошури, для неграмотних – картинки, портрети [11, с. 11; 12; 30; 34]. Лише з Пульмівської волості станом на 1 жовтня 1914 р. до російського війська було мобілізовано 139 чоловіків, з яких найбільше з сіл Пульмець – 22 особи, Пульмо – 18 осіб, Піща – 15 осіб, Острів'я – 11 осіб [12, с. 56–66].

У перші місяці війни до царської армії мобілізовано близько 7 тис. волинян. З Володимир-Волинського на військову службу було забрано 231 чол., з Ізяслава – 55 чол., з Ковеля – 350 чол., з Кременця – 600 чол., з Луцька – 316 чол. запасних нижчих чинів, з Новоград-Волинського – 430 чол., з Острога – 115 чол., з Овруча – 118 чол., зі Староконстантинова – 106 чол., з Рівного – близько 600 чол. запасних та ратників ополчення [13, с. 65–69]. У процентному відношенні

до загальної кількості жителів по волинських волостях це становило від 50 до 65%. Так, з Камінь-Каширської волості у перший рік війни було мобілізовано 60% працюючого чоловічого населення.

Усі мобілізовані поділялися на два розряди. Перший – для комплектування польових військ, другий – для поповнення резервних частин і тилових установ. Окрім того, проводилася мобілізація до державного ополчення. Ратників зараховували лише до складу ополченських дружин [14, с. 96]. Спочатку новомобілізованих збирали біля волосної управи, де перебували представники командування Південно-Західного фронту, а згодом перевозили залізницею до Луцька чи до Рівного для укомплектування бойових частин. Спеціальних навчань та військової підготовки не проводилося. Поповнення, після отримання обмундирування, відразу потрапляло у військові частини, нерідко відразу брало участь у бойових діях.

Крім того, відповідності до закону про військову повинність мобілізації підлягав один кінь від селянського господарства. Якщо в господарстві було три коні, то селянин здавав теж одного, якщо п'ять – то двох. Менше ніж за рік війни тільки з однієї Камінь-Каширської волості було реквізовано для воєнних потреб понад 70% селянських коней.

Повітові земські управи взяли під особистий контроль кількість коней та підвод у підвладним їм повітам. Для цього щомісяця складалися списки коней та іменні списки власників підвод як однокінних, так і двокінних. Володимир-Волинська повітова земська управа розіслала по усіх волосних земських управліннях циркуляр, яким пропонувала до 20 числа поточного місяця повідомляти відомості про число підвод, наданих місцевим населенням окремо для пересування військових частин по території волості та окремо для перевезення арештантів, дезертирів та інших потреб [15, с. 3].

Водночас місцеві органи влади прифронтових територій намагалися тримати під контролем ситуацію у підвладних їм адміністративних одиницях. У містах і селах Волинської та Подільської губерній поширювалися листівки, пам'ятки, відозви до місцевого населення з поясненням поточного

моменту. Слід зазначити, що в перші тижні війни на прифронтових територіях паніка та дезорганізація не були поширеними явищами.

15 серпня 1914 р. волинський губернатор направив міським головам та міським старостам циркуляр, в якому висловлював впевненість, що міські думи і збори підуть назустріч потребам сімей мобілізованих “в справі опалення та освітлення жителів учасників війни, забезпечення одягом членів їх сімей, збереження їх майна від знищення, догляду за пораненими та надання їм медичної допомоги” [13, 10 зв]. Принагідно слід зазначити, що восени 1914 р., враховуючи місцевих жителів та біженців, в Житомирі зосередилося близько 1100 сімей учасників війни [13, 65 зв].

Ще однією ознакою близькості фронту стали санітарно-лікувальні заклади, які почали з'являтися на території Волинської губернії у перші місяці війни. У серпні-вересні 1914 р. у прифронтових губерніях з'явилися створені на громадських засадах лазарети та госпіталі. Кількість ліжок в них коливалася в межах 70–200. Допомогали доглядати за пораненими та одужуючими представники різних прошарків місцевого населення – міщани, гімназисти, семінаристи, монахи. У серпні 1914 р. у приміщенні Житомирського жіночого духовного училища відкрився лазарет імені “Волинського єпархіального духовенства” на 200 ліжок [16, с. 59].

У січні 1915 р. архієпископ Євлогій прийняв рішення про продовження терміну функціонування Житомирського лазарету на 50–60 ліжок до закінчення війни та перенесення його у приміщення публічної бібліотеки. На потреби пораненим було віддано й лікувальний корпус Волинської духовної семінарії. Допомогу по нагляду за хворими надавали семінаристи, дружини викладачів та службовців семінарії. Семінаристи у вільний від навчання час проводили акції серед місцевих жителів по збору коштів на утримання лазарету [17, с. 3].

Від самого початку Першої світової війни на території Волинської губернії розташувалися військові частини 3-ї, 4-ї та 5-ї російських армій, штаби, госпіталі, лазарети, що тягарем лягало на місцеве населення. Так, у м. Дубно дислокувалися: штаб 11-ї кавалерійської дивізії, управління,

1-ша, 2-га і 3-тя батареї 11-ї артилерійської бригади, 18-та і 19-та кінно-артилерійські батареї, 32-й драгунський Чугуївський полк, 41-й піхотний Селенгінський, 4-та Донська козака батарея. У приміських селах Мирогоща, Княгинин, Погорільці розташовувалися окремі ескадрони 32-го драгунського Чугуївського полку.

У Луцьку було розміщено особовий склад 11-го гусарського Ізюмського полку, 43-го піхотного Охотського полку, 44-го піхотного Камчатського полку, 11-ї піхотної дивізії XI армійського корпусу [13; 7 с. 6–77]. В губернському місті дислокувалися: 5-та піхотна дивізія IX армійського корпусу, 17-й піхотний Архангелородський полк, 19-й піхотний Костромський полк, 20-й піхотний Галицький полк. В Кременці – 42-й піхотний Якутський полк, в Острозі – 126-й піхотний Рильський полк, в Ізяславі – 128-й піхотний Старооскольський полк, в Новограді-Волинському – 18-й піхотний Вологодський полк [18]. У Рівному з червня 1914 р. перебували підрозділи 125-го піхотного Курського полку, 127-го піхотного Путивльського полку, 21-го саперного батальйону, 4-го обозного батальйону, 32-ї піхотна дивізія XI армійського корпусу [6, с. 11].

19 серпня 1914 р. до Рівного було перебазовано 9-й авіазагін під командуванням штабс-капітана П. Несторова. Тут було випробувано в польоті усі шість бойових літаків та відрпортовано командуванню 3-ї армії про технічний стан літальних апаратів і готовність до виконання бойових завдань. Після чого штабс-капітан П. Нестеров отримав наказ перебазуватися в м. Дубно. 22 серпня 1914 р. 9-й авіаційний загін разом з 11-им авіаційним загonom під командуванням штабс-капітана О. Воротнікова перебралися ближче до лінії фронту [19, с. 56]. Протягом двох днів пілоти обох авіазагонів виконали кілька десятків розвідувальних польотів, що дало можливість командуванню 3-ю армією вивчити реальну розстановку військових сил противника на лінії Сокаль – Броди.

Австро-угорськими війська 2 серпня 1914 р. вперше збройно виступили проти російських частин, які перебували на заході Волинської губернії. У результаті місцевих боїв у прикордонних селах Ковельського, Дубенського,

Володимир-Волинського та Староконстантинівського повітів було частково поруйновано 178 селянських дворів, пошкоджено робочий інвентар та понищено посіви [20, с. 1].

Володимирський повіт та саме повітове місто було піддано артилерійському обстрілу 3–4 серпня 1914 р. У наслідок в м. Володимирі-Волинському було зруйновано залізничну станцію, згоріло п'ять житлових будинків та більше десятка господарських будівель [21, с. 14]. Міська влада за сприяння жандармського управління зуміла організувати часткову евакуацію жителів Володимира-Волинського до Ковеля [22, с. 5].

Серед волостей Володимир-Волинського повіту, після вторгнення сюди 2 серпня австрійських військ, найбільших збитків зазнала Порицька волость, зокрема, села Самоволя та Щенютин, де було спалено 81 садибу [23, с. 15]. Саме містечко Порицьк австро-угорські війська зруйнували і спалили. Дещо меншої руйнації зазнала сусідня з нею Грибовецька волость. На допомогу жителям Володимир-Волинського повіту прийшли солдати 68-го піхотного Бородінського полку, які розпорошили австрійську кінноту та відкинули противника за межі повіту.

8–9 серпня 1914 р. австрійська артилерія обстріляла м. Радивилів Кременецького повіту та м. Дружкопіль Володимир-Волинського повіту без значних збитків для місцевого населення. Тоді ж було обстріляно м. Волочиськ Староконстантинівського повіту – згоріли казарми та будинок місцевого священика. Однак, слід зазначити, що Волочиськ постраждав і від російських військ. З-поміж іншого, ними було підірвано залізничну станцію [24, с. 3–4].

Зважаючи на обставини, які ускладнилися початком бойових дій, місцева влада західних повітів Волині закликала населення дотримуватися спокою, не піддаватися паніці і запевняла, що вона робить все можливе для забезпечення нормального життя місцевого населення. На зборах міських голів і старост Волинської губернії, які відбулися 7 вересня в м. Житомир, зазначалося, що в особливо несприятливих умовах знаходяться міста, які входять в район діючої армії – Дубно, Ковель, Кременець, Володимир-Волинський. Так, Володимир-Волинський міський голова зауважив, що

місто зовсім позбавлене можливості підвозу предметів першої необхідності внаслідок того, що всі залізничні комунікації міста зайняті виключно підвозним матеріалом для будівництва галицької залізниці [13, с. 59].

Намагаючись боротися з прогресуючим дефіцитом продуктів харчування і предметів першої необхідності (мука, крупа, сіль, цукор, чай, керосин, вугілля, дрова, сірники, нафта, бензин, махорка, сигарети та запобігання поширенню спекуляції у прифронтових волостях місцевою владою було запроваджено пайки, які видавалися сім'ям мобілізованих на війну. До початку 1915 р. у 12 волинських повітових містах для 4280 сімей пайків було видано на суму 45 813 крб. Долучилися до утримання сімей військових і церковні піклувальні ради. За відомостями “Волинських єпархіальних відомостей” наприкінці 1914 – на початку 1915 р. 20 458 сімей призваних на війну отримали матеріальну допомогу [25, с. 10].

Восени 1914 р. волинські міста, найбільш наближені до лінії фронту, почали наповнюватися новобранцями. 22 листопада Луцька міська управа була поставлена до відома, що в місто найближчим часом прибуває 20 рот ратників державного ополчення. 2 грудня 1914 р. вже Луцький військовий начальник повідомив голову Луцького повітового розпорядчого комітету про прибуття в місто 6000 ополченців та просив посприяти їх розселенню в міських дворах [26, с. 247].

Разом із цим, місцеве населення поступово починало втрачати інтерес до війни, військової повинності, військової служби. Волинською губернією ширяться випадки ухилення від мобілізації. 15 січня 1915 р. з Волинського губернського жандармського управління виходить донесення про те, що місцеві селяни намагаються нелегальним шляхом одержати звільнення від призову або тимчасову відстрочку.

Навесні 1915 р. ситуація на фронті почала змінюватися на користь Центральних держав. Російські війська виявилися не готовими до прориву австро-угорськими та німецькими військами їхньої оборони в районі Горлице-Тарнов. Росіяни змушені були відступити і зайняти оборону по лінії Холм – Володимир-Волинський – Броди – Бучач [27, с. 160].

Російські війська, відступаючи на схід, не лише забирали з собою цивільне населення, але й руйнували панські маєтки, двори, палили села. У повітові центри Волинської губернії поступають розпорядження про підготовку до евакуації державних установ та органів місцевої влади. Почала відчуватися нестача коштів для забезпечення потреб армії, фінансування місцевих програм. Поступово з місцевих бюджетів було вилучено значну частину надходжень на немілітарні потреби. Наприклад, Рівненська міська дума до витрат, які покривалися за рахунок спеціальних засобів, віднесла: найм приміщень для війська, страхівка міських споруд, відведених під збірний пункт, утримання сімей запасних чинів і ратників ополчення, мобілізованих на дійсну службу, різні витрати, пов'язані з обставинами військового часу [28, 3 зв].

Висновки. Таким чином, початок Першої світової війни вніс значні зміни у розмірений рух життя волинян. Уже в перший місяць війни від артобстрілу австро-угорських військ постраждали волинські міста – Володимир-Волинський, Радивилів, Дружкопіль, Волочиськ. Населення західних повітів Волині почало залучатися до фортифікаційних робіт; значна кількість чоловіків-волинян була мобілізована до російського війська у перші місяці війни; відбулося перенасичення регіону військовими та технікою; погіршилася санітарна та епідеміологічна ситуації в краї; державні установи та частина місцевого населення почали готуватися до евакуації.

1. *Соловійов О.* Бойові дії на Волині в роки Першої світової війни / *О. Соловійов* // Науковий вісник ВДУ. Історичні науки. – 1998. – № 1. – С. 46–50; *Соловійов О.* Володимирський повіт у роки I світової війни (1914–1918 рр.) / *О. Соловійов* // Збірник навч.-метод. матер. і наукових статей істор. ф-ту ВДУ. – 1998. – Вип. 3. – С. 95–100; *Заброварний Б.* Окремі проблеми суспільно-політичної ситуації на Волині в роки Першої світової війни / *Б. Заброварний, Б. Бернадський* // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Ковель і ковельчани в історії України та Волині: Матер. XII Всеукр. наук. істор.-краєзн. конф. Зб. наук. праць: у 2 ч. – Луцьк: Надстир'я, 2003. – Ч. 1. – С. 304–306; *Заброварний Б.Й.* Українське село в роки Першої світової війни: навч. посіб. / *Б. Й. Заброварний, О. Г. Михайлюк.* – Луцьк: Надстир'я, 2002. – 148 с.; *Науменко А.* До історії

- бойових дій на Волині під час Першої світової війни / А. Науменко // Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сто-рінки воєнної історії краю: Наук. зб.: Вип. 30: Матер. XXX Всеукр. наук.-практ. істор.-краєзн. конф. – Луцьк: МП “Пульс”, 2009. – С. 160–164.
2. *Bernard A. Le monde du XXe siècle / A. Bernard, J. Devavry, M. Roche. – Paris, 1984. – 218 p.*
 3. *Белой А.С. Галицийская битва / А.С. Белой. – М., Л.: Госиздат, 1929. – 370 с.*
 4. *Млиновецький Р. Нариси з історії українських визвольних змагань 1917–1918 рр. / Р. Млиновецький. – Львів: Каменярь, 1994. – 572 с.*
 5. *Науменко К.Є. Галицька битва 1914 / К.Є. Науменко // Енциклопедія історії України: в 10 т. / редкол. В.А. Смолій та ін. – К.: Наукова думка, 2003. – Т. 2: Г–Д. – 2004. – С. 27.*
 6. Державний архів Волинської області, м. Луцьк (далі – ДАВО), ф. 3, оп. 1, спр. 1577.
 7. Российский государственный военно-исторический архив, г. Москва (далі – РГВИА), ф. 1759, оп. 3, д. 4.
 8. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (далі – ЦДАК), ф. 442, оп. 864, спр. 237.
 9. ЦДАК, ф. 1600, оп. 1, спр. 549.
 10. ЦДАК, ф. 1335, оп. 1, спр. 1666.
 11. ДАВО, ф. 416, оп. 1, спр. 67.
 12. ДАВО, ф. 416, оп. 1, спр. 60.
 13. ДАВО, ф. 3, оп. 1, спр. 1284.
 14. *Соловійов О. Володимирський повіт у роки I світової війни (1914–1918 рр.) / О. Соловійов // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету ВДУ. – 1998. – Вип. 3. – С. 95–100.*
 15. ДАВО, ф. 416, оп. 1, спр. 90.
 16. *Степаненко Г.В. Православне парафіяльне духовенство на українських землях Російської імперії в роки Першої світової війни (1914 – лютий 1917) / Г.В. Степаненко // Український історичний журнал. – 2004. – № 5. – С.45–65.*
 17. Приходской листок. – 1915. – № 15.
 18. *Звегинцов В.В. Русская армия 1914 г. Подробная дислокация. Формирования 1914–1917 гг. Регалии и отличия [Електронний ресурс] / В.В. Звегинцов. – Режим доступу: <http://regiment.ru/Lib/ A/3.doc>.*
 19. *Козицький А. Військова авіація у Галичині в 1914–1915 рр. / А. Козицький // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – 2005. – № 528. Держава та армія. – С. 55–59.*
 20. Державний архів Житомирської області, м. Житомир (далі – ДАЖО), ф. 226, оп. 1, спр. 539.
 21. ЦДАК, ф. 442, оп. 864, спр. 247.
 22. ЦДАК, ф. 278, оп. 1, спр. 280.

23. Сельско-хозяйственные хроники Волынской губернии. Январь 1915. – Житомир: Электро-типография “Работник”, 1915. – 22 с.
24. ДАЖО, ф. 1, оп. 44, спр. 505.
25. Волынские епархиальные ведомости. – 1915. – № 7.
26. ДАВО, ф. 3, оп. 1, спр. 873.
27. *Науменко А.* До історії бойових дій на Волині під час Першої світової війни / А. Науменко // *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки воєнної історії краю: Наук. зб.: Вип. 30: Матер. XXX Всеукр. наук.-практ. істор.-краєзн. конф.* – Луцьк: МП “Пульс”, 2009. – С. 160–164.
28. Державний архів Рівненської області, м. Рівне, ф. 616, оп. 1, спр. 2.

Надійшла до редколегії 14.03.2013 р.

Рецензент: *О.І. Кушпетюк*, кандидат історичних наук, доцент, Луцький інститут розвитку людини Університету “Україна”, м. Луцьк.

Демьянюк А.И.

ОСОБЕННОСТИ ВХОЖДЕНИЯ ЗАПАДНОВОЛЫНСКИХ УЕЗДОВ В ТЕАТР БОЕВЫХ ДЕЙСТВИЙ ПЕРВОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ (1914 г.)

В статье исследуются изменения, которые имели место в Волынской губернии, особенно в ее западных уездах, в процессе их включения в прифронтовую зону, а впоследствии развертывании на их территории боевых действий русской армии с немецкими и австро-австрийскими войсками. Анализируются вооруженные столкновения, произошедшие на территории западных уездов Волынской губернии в 1914 г., определяются особенности хода военных действий на западноволыньских землях.

Ключевые слова: Волынь, Волынская губерния, Первая мировая война, боевые действия, вооруженные формирования.

Demianiuk O.

PECULIARITIES OF WEST-UKRAINIAN DISTRICTS ENTERING THE THEATRE OF FIRST WORLD WAR FIGHTING ACTIONS (1914)

In the article changes which happened at the territory of Volyn's region, especially in its western districts, in process of this area's growing into the front zone and later into the place of fighting actions are researched. Battles which happened at the Volyn's territory in 1914 among Russian army and its opponents are analyzed. Peculiarities of military actions course at West-Volynian lands are determined.

Key words: Volyn, Volyn's region, First World War, fighting actions, armed formations.